

Instrucțiuni de utilizare a manualului digital	6
Competențe generale și competențe specifice	7
Recapitulare inițială: Păsărarul de Dimitrie Anghel (fragment)	9
Evaluare inițială	11

UNITATEA I – CĂLĂTOREȘTE ÎN VREMURI DE ODINIOARĂ!

Moș Ion Roată și Cuza-Vodă de Ion Creangă	14
1. Textul epic. Narativul literar. Personajul. Mijloace de caracterizare	18
2. Structuri textuale: secvențe de tip narativ, explicativ, descriptiv, dialogat	20
3. Fraza: coordonarea prin juxtapunere și prin joncțiune. Conjuncții coordonatoare. Norme de punctuație (virgula; punctul-și-virgula).....	25
4. Etapele scrierii, cu accent pe: a) rescrierea textului pentru a-i da coerență și claritate, pentru a nuanța ideile; b) corectarea greșelilor de literă, de ortografie și de punctuație	28
5. Mijloace interne de îmbogățire a vocabularului: derivarea, compunerea; cuvânt de bază și cuvânt derivat	30
6. Îmbinări libere de cuvinte, locuțiuni, cuvinte compuse	34
7. Familia lexicală	36
8. Utilizarea corectă a accentului. Variante accentuale admise/neadmise de normă	38
9. Recapitulare: Ocolul Pământului în 80 de zile de Jules Verne	40
10. Evaluare	43

UNITATEA II – DESCOPERĂ LUMEA ARTEI!

1. Textul dramatic și arta spectacolului – autor, personaj dramatic. Rolul indicațiilor scenice. Rolul dialogului. Actori, decor, costume, lumini, muzică. Dialogul în textul scris și în spectacol	46
Profesorul de franceză de Tudor Mușatescu (fragment)	46
2. Strategii de concepere și de comprehensiune a textului oral: clasificare, reformulare, repetare, conectori pragmatici; distincția dintre fapt și opinie	52
3. Tipare textuale de structurare a ideilor: definiție, clasificare, exemplificare, întrebările jurnalistului (cine?, ce?, când?, unde?, de ce?)	54
4. Atributul (realizări prin adjectiv, substantiv, pronume, numeral, adverb)	56
5. Circumstanțialul de cauză. Circumstanțialul de scop. Topica în propoziție. Norme de punctuație ...	63
6. Dialogul în textul nonliterar (interviu)	69
Teatrul este o provocare	69
7. Strategii de ascultare activă: focalizarea interesului asupra punctului de vedere al celuilalt și evitarea focalizării pe propriul punct de vedere; recapitularea ideilor exprimate de interlocutor	75
8. Atitudini comunicative: respect, toleranță. Modificarea conturului intonațional și a mărcilor prozodice pentru a transmite emoții. Inteligența emoțională: recunoașterea emoțiilor interlocutorilor	76
9. Recapitulare: Banda desenată (text multimodal)	79
10. Evaluare	81

UNITATEA III – PĂTRUNDE ÎN TAINILE NATURII!

Oaspeții primăverii de Vasile Alecsandri	84
1. Textul liric. Exprimarea emoțiilor și a sentimentelor	85
2. Confuzii paronimice. Pleonasmul	86
3. Verbul. Utilizări sintactice ale formelor verbale nepersonale: infinitivul, gerunziul, participiul, supinul. Alte verbe copulative (a deveni, a ajunge, a ieși, a se face, a părea, a rămâne, a însemna). Posibilități combinatorii ale verbului	88
Toamnă la Florica de Ion Pillat	95
4. Strategii de interpretare: interpretarea limbajului figurat (repetiția, metafora), discuții privind semnificațiile textelor citite	96
5. Selecție lexicală în limba vorbită și în limba scrisă	99

6. Termeni științifici	100
7. Recapitulare: Septemvrie de Gheorghe Tomozei	102
8. Evaluare	104

UNITATEA IV – EXPLOREAZĂ MISTERELE LUMII!

1. Strategii de comprehensiune: reflecții asupra limbajului și a structurii textelor de tip epic, liric, dramatic	106
Soarele și luna (fragment)	106
Lacul de Mihai Eminescu	109
Cerere în căsătorie după Anton Pavlovici Cehov (fragment)	112
2. Stil: naturalețe, eufonie, varietate, originalitate, concizie. Structuri textuale: secvențe de tip narativ, explicativ, descriptiv, dialogat. Integrarea părților. Prezentarea textului: elemente grafice specifice diverselor tipuri de texte: • organizarea unui text în funcție de situația de comunicare; • comentarea unor pasaje din textele citite, descrierea unei emoții (bucurie, uimire, frică); • caracterizarea personajului	115
3. Substantivul. Prepoziția	120
4. Pronumele (personal, personal de politețe, reflexiv). Pronumele posesiv și adjectivul pronominal posesiv. Pronumele demonstrativ și adjectivul pronominal demonstrativ. Folosirea corectă a pronumelor și a adjectivelor pronominale: interogativ, relativ și nehotărât, a adjectivului pronominal de întărire. Pronumele și adjectivul pronominal negativ și negația în propoziție. Posibilități combinatorii ale pronumelor și ale adjectivelor pronominale	123
Dochia și Traian de Gheorghe Asachi	141
5. Elemente de mitologie românească	142
6. Recapitulare: Monastirea Argeșului (fragment)	144
7. Evaluare	146

UNITATEA V – ZBOARĂ PE TĂRÂMUL COPILĂRIEI!

Aventura de ciocolată de Eduard Jurist	148
1. Monitorizarea propriei lecturi	151
2. Topica adjectivului. Adjectivul participial. Posibilități combinatorii ale adjectivului	153
3. Numeralul. Posibilități combinatorii ale numeralului	158
4. Adverbul	165
Bulgaria, țara de la sud de Dunăre	167
5. Despre limba și cultura țărilor din vecinătatea României	168
6. Recapitulare: Scrisoare pe adresa unui chiulangiu de Mircea Sântimbreanu	170
7. Evaluare	173

UNITATEA VI – CUNOAȘTE DESCOPERIRILE ȘTIINȚEI!

Fabricarea unei umbrele de Gheorghe Țițeica	176
1. Tracul comunicativ. Strategii de gestionare a tracului comunicativ	179
2. Interjecția. Onomatopeele. Interjecția predicativă	180
3. Principii de interacțiune: negocierea semnificației (cantitatea, calitatea, relevanța și maniera transmiterii informației) și negocierea relației cu interlocutorul (politețea)	182
4. Limbaj popular. Variație regională a limbii	184
5. Contacte culturale	187
6. Valori stilistice ale diminutivelor	188
7. Recapitulare: Delta Dunării, un rai pe pământ	191
8. Evaluare	193
Recapitulare finală: Hagi Tudose de Barbu Ștefănescu Delavrancea (fragment)	195
Evaluare finală	198
Sugestii de proiecte tematice	200

COMPETENȚE GENERALE ȘI COMPETENȚE SPECIFICE

1. Participarea la interacțiuni verbale în diverse situații de comunicare prin receptarea și producerea textului oral

- 1.1. Sintetizarea informațiilor, a intențiilor de comunicare și a atitudinilor comunicative din diverse texte monologate și dialogate
- 1.2. Prezentarea unor informații, idei și puncte de vedere, oferind detalii semnificative și exemple relevante, în fața unui public cunoscut, adoptând comportamente paraverbale și nonverbale adecvate
- 1.3. Participarea la interacțiuni verbale diverse, apelând la strategii variate de ascultare activă și de negociere a informației și a relației cu interlocutorii
- 1.4. Evaluarea comportamentelor și a atitudinilor comunicative, identificând strategii personalizate în funcție de profilul psihologic, de interesele și de nevoile fiecăruia

2. Receptarea textului scris de diverse tipuri

- 2.1. Recunoașterea modurilor în care sunt organizate informațiile din texte literare și nonliterare, continue, discontinue și multimodale
- 2.2. Compararea diferitelor puncte de vedere exprimate pe marginea unor texte diverse
- 2.3. Adecvarea atitudinii și a practicilor de lectură în funcție de scopul lecturii
- 2.4. Dezvoltarea competenței de lectură prin diversificarea activităților consacrate cărții

3. Redactarea textului scris de diverse tipuri

- 3.1. Redactarea unui text complex, având în vedere respectarea etapelor procesului de scriere și selectarea unor structuri adecvate intenției de comunicare
- 3.2. Redactarea, individual și/sau în echipă, a unor texte diverse, care urmează a fi prezentate în fața colegilor
- 3.3. Utilizarea unor surse diverse pentru realizarea de texte originale
- 3.4. Evaluarea comportamentelor și a atitudinilor eficiente sau adecvate de redactare, aplicând în activitățile curente de redactare strategiile învățate, personalizate în funcție de profilul psihologic, de interesele și de nevoile fiecăruia – exerciții de identificare și comparare a comportamentului

4. Utilizarea corectă, adecvată și eficientă a limbii în procesul comunicării orale și scrise

- 4.1. Folosirea structurilor morfosintactice ale limbii române standard pentru înțelegerea și exprimarea clară și precisă a intențiilor comunicative complexe
- 4.2. Exprimarea clară a intenției comunicative prin corelarea achizițiilor lexicale și semantice cu cele sintactice și morfologice din limba română standard
- 4.3. Aplicarea conștientă a regulilor și a convențiilor ortografice și ortoepice pentru o comunicare corectă
- 4.4. Raportarea conștientă la normă în exprimarea intenției de comunicare, din perspectivă morfosintactică, fonetică și lexicală
- 4.5. Dezvoltarea gândirii logice și analogice, prin valorificarea competenței lingvistice, în procesul de învățare pe tot parcursul vieții

5. Exprimarea identității lingvistice și culturale proprii în context național și internațional

- 5.1. Compararea unor tradiții românești cu tradiții din alte culturi
- 5.2. Compararea unor elemente privitoare la cultura proprie și la cultura altor popoare

Fișă de observare sistematică a activității și a comportamentului elevului (model orientativ)

În timpul orelor de limba și literatura română, la finalul fiecărei unități, cadrul didactic va completa această fișă după ce își va observa: comportamentul și implicarea, dacă ai colaborat cu alți colegi, dacă ai îndeplinit sarcinile și ai respectat regulile etc. Acest fapt constituie o modalitate de evaluare a implicării tale în activități.

	Caracteristici/Comportamente	DA	NU
1	Atitudinea elevului față de sarcinile de lucru A solicitat ajutor la nevoie. A colaborat cu alți colegi. A finalizat activitatea.		
2	Asumarea responsabilităților în realizarea sarcinilor de lucru A avut spirit de inițiativă. A respectat regulile pentru îndeplinirea sarcinilor.		
3	Corectitudinea realizării sarcinilor A pus în aplicare achizițiile anterioare. A remediat problemele/dificultățile apărute. A îndeplinit corect sarcinile.		
4	Progresul realizat		

Portofoliu

Portofoliul constă într-o mapă în care se vor atașa toate lucrările realizate pe parcursul anului școlar. Conținutul portofoliului va fi evaluat de către cadrul didactic, în funcție de următoarele criterii: respectarea cerinței, originalitatea și aspectul general. Rezultatele obținute vor fi analizate și apreciate și de către colegi.

Criterii de evaluare a investigațiilor

Autoevaluare

Criterii de apreciere	DA	NU
Am stabilit scopul investigației.		
Am respectat pașii specifici.		
Am căutat resurse.		
Am completat fișa de investigație.		
Am folosit metode adecvate.		
Am finalizat investigația.		

Evaluarea cadrului didactic

Criterii de apreciere	DA	NU
Respectarea pașilor caracteristici unei investigații		
Atitudinea elevului față de sarcini		
Respectarea normelor de conduită și procurarea documentației adecvate		
Spirit de observație și creativitate		
Folosirea echipamentului adecvat		
Finalizarea investigației		

Criterii de evaluare a proiectelor

Autoevaluare

Criterii de apreciere	DA	NU
Am colaborat cu membrii echipei.		
Am participat la activitățile din echipă.		
Am rezolvat sarcinile repartizate.		
Am îndeplinit toate sarcinile din proiect.		

Evaluarea cadrului didactic

Criterii de apreciere	DA	NU
Respectarea etapelor proiectului		
Atitudinea elevului față de sarcini		
Colaborarea în cadrul echipei		
Spirit de observație și creativitate		
Finalizarea proiectului		

Pentru activitățile de **autoevaluare**, verifică modul în care ai îndeplinit sarcinile de lucru și alege simbolul potrivit, în funcție de cât ești de mulțumit.

Realizează **interevaluarea**, schimbând lucrarea ta cu a unui coleg, prin alegerea simbolului potrivit pentru modul în care acesta a îndeplinit sarcinile.

Bifează imaginea care exprimă opinia personală în legătură cu progresul tău.

	Foarte mulțumit	Mulțumit	Mai puțin mulțumit
Autoevaluare/Interevaluare			
Am învățat lucruri noi?			
Am lucrat în echipă?			
Am avut nevoie de ajutor?			

RECAPITULARE INIȚIALĂ

Rezolvă cerințele, pornind de la fragmentul de mai jos.

Păsărarul

- fragment -

de Dimitrie Anghel

Ce fericită este lumea păsărilor! Cu o lovitură de aripă își ia avântul, lasă o creangă în tremur în urma ei și ochii i se pot bucura de alte priveliști. Printr-un ciripit își spune veselia, cântând se trezește în zori și cântând își închide pleoapa odată cu amurgul soarelui.

În frumoasa grădină, unde copiii se joacă de-a pururi și tinerețea trecătoare leagă veșnice idile, vrăbiile, norodul acesta mărunț și zglobiu al cerului, cenușiile păsărele care se scaldă în praful drumurilor au prins cu vremea să se îmblânzească.

Așa, într-o toamnă, un iubitor al neamului înaripat se ivise în grădină și, plictisit de lumea florilor, cum era flămând, se așezase pe o bancă, sub un platan [...] și, scoțând din buzunar o bucată de pâine, se pregătea să mănânce. Câteva firimituri **căzură** și deodată un norod de oaspeți nepoftiți, un întreg stol de musafiri mărunți, cu ochii ca mărgeaua se lăsară ușor lângă dânsul. Săltând din aripi veneau și fără frică prinseră să ciugulească. Omul uită de foame și privind la drăgălășia nepoftiților oaspeți, cu o mișcare lină, frânse pâinea și aruncă din nou câteva firimituri mai aproape de el. O simpatie ascunsă născu în sufletul lui și nu știu pentru ce simți că păsările acestea îl cunoșteau, că poate veniseră în zborul lor vagabond la fereastra mansardei lui [...] și își închipuia că fusese și el în altă vreme pasăre și purtase odată aripi pe umeri ca și ele. Păsările nu știu ce **gândeau**, dar se apropiară și mai mult, se săltară dintr-un avânt pe bancă și apoi una mai îndrăzneată i se urcă familiar pe umăr, dând un ciripit. Și așa ospătă el musafirii lui, până nu mai rămase fărâmă. Sprintene apoi, păsările zburară și tânărul, găsindu-și vocația, plecă pierzându-se sub ramuri, ca să revie și

a doua zi, și a treia zi, și ani întregi, la aceeași oră, să-și hrănească flămânzii care-i deveniră prieteni... .

Și acum, ca la un semn cunoscut, fie primăvara, fie vara, când leandrii înfloriți pun o horbotă roz pretutindeni, fie spre sfârșitul toamnei, când fantasticele crizanteme primenesc toate straturile, când ceasul bătea zece ore, aceeași mișcare și același freamăt se porneau în grădină.

Ca trase de un fir nevăzut veneau la chemarea mâinii lui dibace, ca atrase de un magnet se așezau pe degetele lui, drăgăstoase veneau **să-i ciugulească** din palmă, în nouri i se răsfirau deasupra capului, ciripitoare i se așezau pe umeri. Și el, cu o răbdare demnă de un înger, fără o mișcare ce **ar fi putut** să le sperie, cu drăgăstoase cuvinte le chema pe nume, le grăia într-o limbă misterioasă, ce o deprinsese, le asculta tainele și le răspundea, împărțindu-le frățeste bucata lui de pâine.

Lumea se deprinsese cu el și venea cu drag să-l vadă dându-și reprezentațiile cu trupa lui de zburătoare.

DICȚIONAR

platan, -i, s. m.: arbore exotic;

horbotă, -e, s. f.: (reg.) dantelă.

1. Transcrie două cuvinte care să conțină diftongi și un cuvânt care să conțină hiat. Marchează vocalele și semivocalele.

2. Desparte în silabe cuvintele următoare, precizând regula aplicată: *veselia, gândeau, leandrii, fără*.

3. Găsește sinonime contextuale pentru cuvintele extrase din textul-suport: *avântul, nepoftiți, frică, își închipuia, vocația, dibace*.

4. Identifică, în text, un omonim. Alcătuieste un enunț cu alt sens al acestuia față de cel din text.

5. Alcătuieste enunțuri cu alte trei sensuri ale cuvântului polisemantic **a pierde** din textul-suport.

6. Formează enunțuri în care substantivul **grădină** să fie în toate cazurile învățate: nominativ, acuzativ, dativ, genitiv și vocativ.

7. Formulează propoziții în care să apară:

a) un substantiv defectiv de numărul singular, cazul genitiv;

b) substantiv defectiv de numărul plural, cazul nominativ;

c) substantiv colectiv, cazul acuzativ.

8. Analizează verbele marcate din textul-suport, precizând modul, timpul, persoana și numărul.

9. Conjugă verbele **a gândi, a se așeza, a deprinde**, la modul condițional-optativ, timpurile prezent și perfect.

10. Introdu verbul **a fi** în două enunțuri diferite, pentru a-i demonstra valoarea de verb predicativ și de verb copulativ.

11. Transcrie, din textul-suport, câte un predicat nominal, care să aibă în componență un nume predicativ exprimat prin adjectiv, respectiv, un nume predicativ exprimat prin substantiv.

12. Transcrie, din primele două alineate ale textului, subiectele și precizează partea de vorbire prin care se exprimă.

13. Alcătuieste câte o propoziție în care să se găsească:

• un pronume personal, în cazul genitiv, cu

funcția sintactică de nume predicativ;

• un pronume reflexiv, în cazul dativ, cu funcția sintactică de complement indirect.

14. Formulează enunțuri cu adjectivul **fericită** la toate gradele de comparație.

15. Demonstrează, în câte un enunț, că termenul **lin** poate avea valoarea morfologică de adjectiv și de adverb.

16. Transcrie din text două cuvinte/grupuri de cuvinte care desemnează timpul și două cuvinte/grupuri de cuvinte care desemnează spațiul.

17. Selectează, din textul-suport, o comparație.

18. Menționează o modalitate prin care păsările au fost împlânzite de către păsărar.

19. Precizează două calități ale păsărarului, ce reies din fragmentul citat.

20. Motivează, în 30-50 de cuvinte, de ce este fericită lumea păsărilor, valorificând textul citat.

21. Explică, în maximum 50 de cuvinte, atitudinea personajului față de *neamul înaripat—creație divină*.

22. Concepe rezumatul textului-suport, în 80-100 de cuvinte, respectând condițiile de alcătuire a acestuia.

23. Scrie un text narativ, de minimum 150 de cuvinte, în care să prezinți o întâmplare imaginară al cărei protagonist să fie păsărarul.

În redactarea textului, vei avea în vedere:

- precizarea a două repere spațio-temporale;
- prezentarea logică și cronologică a întâmplării, respectând momentele subiectului;
- respectarea regulilor de redactare a unui text narativ;
- încadrarea în limita de spațiu indicată.

EVALUARE INIȚIALĂ

Se dă textul:

Azi-dimineată **m**-am trezit,
căci **mi**-a bătut nerăbdător în geam,
cu degetele sale fragede de ram,
caisul, care peste noapte-a înflorit.

Și nu-l recunoscui de la-nceput ...
Atâta alb și roz își răsfăța risipa,
că m-am gândit un înger c-a trecut
și-n ramură și-a frânt aripa.

Dar poate nu-i caisul, m-am gândit,
și-atuncea, supărat că tac astfel,
obrazul mi-a lovit cu ramul înflorit
și-ndată l-am recunoscut că este el,
prietenul copilăriei, mult iubit.

(**Caisul**, Magda Isanos)

DICȚIONAR

ram, -uri, s. n.: ramură.

1. Desparte în silabe următoarele cuvinte: *nerăbdător*, *noapte*, *recunoscui*, *prietenul*. 0,8 puncte
  2. Transcrie, din poezie, trei cuvinte derivate din câmpul lexical al naturii. 0,9 puncte
  3. Găsește câte un sinonim pentru fiecare dintre cuvintele extrase din textul-suport: *nerăbdător*, *fragede*, *ramura*, *astfel*. 0,8 puncte
  4. Identifică din textul-suport: 0,6 puncte
    - a) un substantiv comun, în cazul nominativ;
    - b) un substantiv comun, în cazul acuzativ;
    - c) un adjectiv în cazul acuzativ.
- Model:** *un înger* - substantiv comun, cazul nominativ.
5. Precizează cazul pronumelor evidențiate în textul-suport. 0,9 puncte
  6. Încercuiește varianta corectă de răspuns: 0,6 puncte

În prima strofă a poeziei, toate verbele se află la timpul:

    - a) perfect simplu;
    - b) perfect compus;
    - c) mai-mult-ca-perfect.
  7. Transcrie, din text, o structură/un grup de cuvinte care conține un epitet. 0,6 puncte

8. Explică, în 30-50 de cuvinte, semnificația versului *Atâta alb și roz își răsfăța risipa*.

0,8 puncte

9. Redactează, în minimum 100 de cuvinte, un text descriptiv în care să prezinți un peisaj de primăvară, care te-a impresionat. Introdu în compunerea ta: o personificare, o comparație, un epitet și o imagine artistică vizuală.

3 puncte

În redactarea textului, vei avea în vedere:

- respectarea tiparului textual descriptiv;
- folosirea figurilor de stil și a imaginii artistice indicate;
- respectarea normelor de ortografie și de punctuație;
- respectarea limitei de cuvinte indicate.

Punctaj:

1) 0,8 puncte (0,2 puncte x 4);

2) 0,9 puncte (0,3 puncte x 3);

3) 0,8 puncte (0,2 puncte x 4);

4) 0,6 puncte (0,2 puncte x 3);

5) 0,9 puncte (0,3 puncte x 3);

6) 0,6 puncte (0,6 puncte x 1);

7) 0,6 puncte (0,6 puncte x 1);

8) 0,8 puncte (0,8 puncte x 1);

9) 3 puncte (1 punct; 1 punct; 0,5 puncte; 0,5 puncte).

Total: 10 puncte.

Se acordă un punct din oficiu.

Acordă-ți punctajul pentru fiecare item rezolvat. Evaluează-te, cu ajutorul unui coleg. Profesorul va adăuga punctajul pentru fiecare item în același tabel.

Autoevaluare	Interevaluare (evaluarea unui coleg)	Evaluare (cadrul didactic)

Unitatea 1

CĂLĂTOREȘTE ÎN VREMURI DE ODINIOARĂ!

LECTURĂ

MOȘ ION ROATĂ ȘI CUZA-VODĂ
de Ion Creangă - text literar de bază

1. Textul epic. Narativul literar. Personajul.
Mijloace de caracterizare

COMUNICARE ORALĂ

2. Structuri textuale: secvențe de tip narativ,
explicativ, descriptiv, dialogat

ELEMENTE DE CONSTRUCȚIE A COMUNICĂRII

3. Fraza: coordonarea prin juxtapunere și prin
joncțiune. Conjuncții coordonatoare. Norme
de punctuație (virgula; punctul-și-virgula)

REDACTARE

4. Etapele scrierii, cu accent pe:
a) rescrierea textului pentru a-i da coerență și
claritate, pentru a nuanța ideile;
b) corectarea greșelilor de literă, de ortografie
și de punctuație.

ELEMENTE DE CONSTRUCȚIE A COMUNICĂRII

5. Mijloace interne de îmbogățire a vocabula-
rului: derivarea, compunerea; cuvânt de bază
și cuvânt derivat
6. Îmbinări libere de cuvinte, locuțiuni, cuvinte
compuse
7. Familia lexicală
8. Utilizarea corectă a accentului. Variante
accentuale admise/neadmise de normă

9. **RECAPITULARE: Ocolul Pământului în
80 de zile de Jules Verne**

10. EVALUARE

Ion Creangă (1837-1889) este un povestitor genial, care a creat opere nemuritoare, caracterizate artistic prin oralitate. În lucrarea *Amintiri din copilărie*, își povestește amintirile din copilăria petrecută la Humulești, anii de școală în satul său, la Broșteni, apoi la Târgu-Neamț și la Fălticeni.

Poveștile și povestirile au ca teme: istoria – *Moș Ion Roată și Unirea*, *Moș Ion Roată și Cuza-Vodă*; iubirea de mamă – *Capra cu trei iezi*; istețimea care se poate ascunde sub orice aparență – *Dănilă Prepeleac*.

Cel mai reușit basm este *Povestea lui Harap-Alb*, iar poveștile sale foarte cunoscute sunt: *Inul și cămeșa*, *Păcală*, *Acul și barosul* etc.

Printre prozele sale scurte cunoscute se numără și nuvelele: *Moș Nichifor Coțcariul*, *Popa Duhu*.

În anul 1948, la mulți ani după moartea sa, este numit membru al Academiei Române, încununându-i-se cu acest premiu întreaga activitate scriitoricească.

TEXT LITERAR DE BAZĂ

Moș Ion Roată și Cuza-Vodă

de Ion Creangă

Între țărani frunțași, care au luat parte, împreună cu boierii, cu episcopii și cu mitropolitul țării, la Divanul ad-hoc din Moldova, în 1857, era și Moș Ion Roată, om cinstit și cuviincios, cum sunt mai toți țărani români de pretutindeni. Numai atâta, că Moș Ion Roată, după câte văzuse și după câte pățise el în viața sa, nu prea punea temei pe vorbele boierești și avea gădilici la limbă, adică spunea omului verde în ochi, fie cine-a fi, când îl scormolea ceva la inimă. Așa e țăranul: nu prea știe multe. Și Moș Ion Roată, fiind țăran, cum v-am spus, deși se-nvrednicise a fi acum printre boieri, nu avea ascunzători în sufletul său.

În Divanul ad-hoc din Moldova erau boieri de toată mâna: și mai mari, și mai mici; și mai bătrâni, și mai tineri; și mai învățați, și mai neînvățați, cum îi apucase timpul. Între aceștia din urmă erau de-alde bătrânul Alecu Forăscu, poreclit și Tololoiu, Grigore Cuza și alți câțiva de-alde aceștia, care, ținându-se de obiceiurile strămoșești, în toate sărbătorile ascultau cu evlavie slujba bisericească de la început până la sfârșit, cântând și citind la strană de-a valma cu dascălii și preoții bisericii; iar la zile mari, ca să le ticnească veselia, împărțeau bucățica de pâine cu orfanii, cu văduvele și cu alți nevoiași, cum apucară din părinți. Atâta-i ajungea capul, atâta făceau și ei pe vremea lor, Dumnezeu să-i ierte și să-i odihnească, unde-or fi acolo, că bună inimă mai aveau!

Dar să ne întoarcem iar la Divanul ad-hoc. Aici, ca în toate adunările de felul acestora, se făcea vorbă multă; și era lucru firesc să se facă, fiind în luptă timpul de față cu cel trecut, pentru cea mai dreaptă cauză a neamului românesc: Unirea, Sfânta Unire!

Boierii cei mai tineri, crescuți de mici în străinătate, numai cu franțuzească și nemțească, erau cârtitori asupra trecutului și cei mai guralivi totodată. Vorba, portul și apucăturile bătrânești nu le mai veneau la socoteală. Și din această pricină, unii, în aprinderea lor, numeau pe cei bătrâni: rugini învechite, ișlicari, strigoii și câte le mai venea în minte, după cum le era și creșterea; de, învățați nu-s?

Nu-i vorbă că și nătângia unor bătrâni era mare. Uneori, când se mâniau, dădeau și ei tinerilor câte-un ibrișin pe la nas, numindu-i: bonjuriști, duelgii, pantalonari, oameni smintiți

la minte și ciocoi înfumurați, lepădați de lege, stricători de limbă și de obiceiuri. În așa împoncișare de idei se aflau boierii bătrâni cu tineretul din Divanul ad-hoc al Moldovei, cu toate că și unii, și alții erau pentru Unire. Numai atâta, că bătrânii voiau Unire cu tocmală, iar tinerii, Unire fără socoteală, cum s-a și făcut.

Toate ca toatele, dar mare luptă aveau unii dintre boierii tineri de-alde cuconul Alecu Forăscu, care, una-două, îi tolocănea, muștrându-i: ba că nu vorbesc drept românește, cum vorbeau părinții lor, ci au corchezit graiul strămoșesc, de nu-i mai înțelege nimene; ba că „umblați cu șurubele, să ne trageți butucul”; ba că „face omul cu cineva o tovărășie cât de mică, și tot urmează învoială între părți, iar nu așa cu ochii închiși, căci, dacă n-ai carte, n-ai parte”, scurtă socoteală; ba că „de când cu străinătatea, v-ați înstrăinat și legea, și limba, și inima, și chiar dragostea sătenilor; și după nepăsarea și risipa ce o facem, zvârlind banul pe lucruri de nimica, puțin mai avem de înstrăinat și nu-i departe vremea aceea, pe cât văd eu”.

Întrebați pe bieții nemernici de săteni să spuie ei dacă mai cunosc cine le e stăpân! Au rămas ca niște câini ai nimănui, sărmanii oameni! „Cine se scoală mai dimineată, acela e mai mare în sat la ei, de-i horopsește și-i țuhăiește mai rău decât pe vite! Ciocoismul și străinii să trăiască și las' pe dânșii, că ne scot ei la covrigi!”. Ba că „vai de țara care ajunge s-o puie copoii la cale”; ba că „vorba multă, sărăcia omului” și, dacă li-i treaba de-așa, facă ei ce-or ști, că el mai bine se duce acasă, că-i plouă cail în spate și-i stau vitele cu dinții la stele, din pricina slugilor, cărora puțin le pasă de munca stăpânului; și câte și mai câte năzdrăvăni de-alde aceste. Las' pe bătrâni să te descânte și să te judece ei, în legea lor, că nu-ți mai trebuie alt popă... Și iaca așa cu de-alde cuconul Alecu Forăscu.

Acum vine alta la rând. Într-una din zile, cum vorbea frumos un boier dintre cei tineri, iaca și Moș Ion Roată sare cu gura:

— Aveți bunătate de vorbiți mai moldovenește, cucoane, să ne dumirim și noi; căci eu, unul, drept vă spun, că nu pricep nimica, păcatele mele!

Un oarecare boier întâmpină atunci pe Moș Ion Roată, zicându-i cu glas poruncitor și răutăcios:

— Dar ce nevoie mare este să înțelegi tu, mojiçule? Tacă-ți leoarba, dac-ai venit aici; c-apoi, întoarce-ne-vom noi acasă și helbet! nu ți-a lua nimeni din spate ce știu eu... Auzi obrăznicie! Tu... cu optzeci de mii de fâlci de Moșie și el un ghiorlan c-un petic de pământ și uite ce gură face alătura cu mine!

Moș Ion Roată, simțindu-se lovit până în suflet, răspunde atunci cu glas plângător:

— Dar bine, cucoane, dacă nu v-a fost cu plăcere să pricepem și noi câte ceva din cele ce spuneți dumneavoastră, de ce ne-ați mai adus aici, să vă bateți joc de noi? Ei, cucoane, cucoane! Puternic ești, megieș îmi ești, ca răzeș ce mă gălesc, știu bine că n-are să-mi fie moale când m-oi întoarce acasă, unde mă așteaptă nevoile. Dar să nu vă fie cu supărare, ia, palmele acestea țărănești ale noastre, străpunse de pălămidă și pline de bătători, cum le vedeți, vă țin pe dumneavoastră de-atâta amar de vreme și vă fac să huzuriți de bine. Și mai mult decât atâta: orice venetic, în țara asta, este oploșit de dumneavoastră și-l priviți cu nepăsare cum ne suge sângele și tăceți și-l îmbrățișați! Numai noi, vite de

muncă, vă suntem dragi ca sarea în ochi... Din mojici, din ghiorlani și din dobitoci nu ne mai scoateți! Dumnezeu să ne ierte și să ne iertați și dumneavoastră, cucoane, dar cu adevărat așa este: v-ați deprins a lua focul totdeauna cu mâinile noastre cele mojicești... și tot noi cei horopsiți!

— Sfânt să-ți fie rostul, Moș Ioane, că ai vorbit din durere, răspunse atunci cuconul Alecu Forăscu și sunt fericit că stai alături cu mine. Decât un bonjurist c-o mână de învățătură, mai bine un țăran cu un car de minte!

La aceste vorbe, mulți dintre boieri s-au simțit atinși; cel cu pricina... a rămas ca opărit. Iar colonelul Alexandru Ioan Cuza a dat mâna prietenește cu Moș Ion Roată.

În sfârșit, după multe dezbateri furtunoase urmate în Divanul ad-hoc, s-a încuviințat Unirea, apoi deputații s-au întors fiecare pe la vetrele lor.

Peste câțiva ani după aceasta, trecând Cuza-Vodă spre București, a poposit la Agiud, unde l-a întâmpinat o mulțime de lume ca pe un domnitor.

Printre lumea ce se înghesuia cu treabă, fără treabă, iaca se zărește o hârtie fâlfâind pe deasupra capetelor mulțimii, în vârful unei prăjini. Cuza-Vodă, înțelegând că trebuie să fie

vrun suflet necăjit, face semn să i se deschidă calea. Și, când colo, un țăran bătrân cade în genunchi dinaintea domnitorului, sărutându-i mâna, cu lacrimile în ochi și dându-i o hârtie scrisă pe toate fețele.

— He, he! Moș Ion Roată, prietenul și tovarășul meu cel vechi din Divanul ad-hoc, lucru negândit! Ridică-te, Moș Ioane, și spune-mi fără sfială ce durere ai. Ți-a făcut cineva vrun neajuns?

Moș Ion Roată, văzând că, după atâția ani, nu l-a uitat colonelul Alexandru Cuza și că l-a primit cu atâta bunătate, a început a plânge cu hohot și a-l ruga să-i citească hârtia.

Vodă, fiind gata de plecare și văzând că hârtia lui Moș Roată cuprinde multă polologie, zise cu blândețe:

— Spune, Moș Ioane, din gură ce ai de spus, că mai bine am să înțeleg!

Atunci Moș Roată, venindu-și în sine, începe a se jelui cum urmează:

— Luminarea Voastră! De când cu păcatul cel de ad-hoc, n-am mai avut zi bună cu megieșul meu cel puternic, stăpânul unei Moșii foarte mari, pe care-l cunoști Măria Ta. N-am gândit, nenorocitul de mine, că dumnealui, un boier așa de mare, putred de bogat și cu învățătură, să-și pună mintea cu unul ca mine, de la niște vorbe nesocotite ce le-am zis și eu atunci, într-un necaz. Numai Dumnezeu să-i dea sănătate și bine, dar amarnic m-a lovit în avere și în cinste!

— Crede, Măria Ta, că nici eu n-am fost așa de sec, între cei de-o seamă cu mine. Dar, de cum am ajuns acasă, goană și prigoană pe capul meu din partea boierului, în tot felul.

Întâi și-ntâi, a pus înadins pe feciorii boierești să-mi caute pricină și să mă aducă la sapă de lemn. Și aceștia, ca oameni fără judecată și pizmași, făceau toate chipurile satanicești sau ei de-a dreptul, sau prin alții, cum să dea vitișoarele mele măcar de-un pas pe Moșia boierească; ș-apoi, sub cuvânt că au făcut stricăciune, să mi le poată ucide fără

nicio crutare! Și astăzi împușcă-i porcii; mâine, vacile și boii; poimâine, cășorii; în altă zi ia-i oile dinapoi cu grămada și du-le la curte. Îți poți închipui, Măria Ta, ce urgie grozavă era pe capul meu!

Văzând eu de la o vreme că nu mai încetează cu jafurile, mi-am luat inima-n dinți și m-am dus la boier să mă jeluiesc. Și boierul, în loc de un cuvânt bun, m-a scuipat drept în obraz, de față cu slugile sale și cu alți oameni ce se aflau atunci la curte, încât am crezut că a căzut cerul pe mine de rușine! Ba încă m-a și amenințat că altă dată, de mi-a mai călca piciorul în ograda boierească, are să poruncească să mă întindă la scară și să mă bată cu biciul. Și cu rânduiala asta, Măria Ta, în câțiva ani m-a calicit cu desăvârșire și mi-a ridicat și cinstea, care pentru mine a fost cel mai scump lucru!

Cuza-Vodă a stat neclintit și s-a uitat țintă la Moș Ion Roată, cât a vorbit el. Și când a isprăvit vorba, Vodă i-a pus două fișicuri de napoleoni în mână, zicându-i cu bunătate:

— Ține, Moș loane, acest mic dar de la mine și întâmpină-ți nevoia, de azi pe mâine, cum te-a lumina Cel de Sus! Iar pe boier lasă-l în judecata lui Dumnezeu, căci el nu bate cu ciomagul.

Lui Moș Ion Roată i se umplură din nou ochii de lacrimi și, sărutând mâna lui Vodă, ca semn de mulțumire, zice oftând:

— Dar cu rușinea ce mi-a făcut, cum rămâne, Măria Ta?

— Cu rușinea, iaca așa rămâne, Moș loane, zise Cuza-Vodă, sărutându-l pe un obraz și pe altul, în fața mulțimii adunate acolo. Du-te și spune sătenilor dumitale, Moș loane, că, pe unde te-a scuipat boierul, te-a sărutat domnitorul țării și ți-a șters rușinea.

DICȚIONAR

ad-hoc, adv.: având un scop precis;
evlavie, -i, s. f.: religiozitate profundă, atașament pentru biserică și practicile sale;
a ticni – a tihni, vb.: a se bucura;
cârtitor, -oare, adj.: (pop.) care se arată mereu nemulțumit;
ișlicar, -i, s. m.: (înv.) boier conservator;
ibrișin, -e, s. n.: fir de ață albă sau colorată, din bumbac sau din mătase, întrebuițat la cusut, la brodat ori la împletit;
bonjurist, -i, s. m.: nume dat după anul 1830 tinerilor români progresiști, care studiaseră în Franța;
duelgiu, -i, s. m.: (înv.) persoană care are mania de a se duela;
ciocoi, s. m.: termen de dispreț pentru un parvenit (mai ales la sate) din rândurile arendașilor, vătafilor etc.;
împoncișare, -i, s. f.: (înv.) conflict, împotrivire;
a corchezi, vb.: (reg.) a schimonosi, a poci, a împestrița limba;
mojic, -i, s. m., adj.: (om) prost-crescut, obraznic, impertinent; bătăran, mitocan;
leoarbă, -e, s. f.: (reg.) gură;
helbet, adv.: desigur;
megieș, -i, s. m.: țăran liber, stăpân de pământ;
ghiorlan, -i, s. m.: (reg.) țopârlan, bătăran;
polologhie, -i, s. f.: relatare amplă; vorbărie;
urgie, -i, s. f.: nenorocire mare, care se abate asupra cuiva sau a ceva;
fișic, -uri, s. n.: teanc de monede metalice, înfășurate în hârtie, sub forma unui cilindru;
napoleon, -i, s. m.: veche monedă franceză de aur, în valoare de 20 de franci, cu efigia lui Napoleon I și, mai târziu, cu aceea a lui Napoleon al III-lea, care a circulat și la noi.

1. Folosește, în enunțuri, sensul corect al următoarelor cuvinte vechi/folosite în anumite regiuni: *ciocoi*, *mojic*, *ibrișin*, *duelgiu*. Atașează fiecărui cuvânt un adjectiv potrivit.
2. Găsește două perechi de antonime în textul literar dat, apoi explică în ce context apar.
3. Recunoaște cinci cuvinte cu formă neliterară și menționează-le echivalentul din limba literară.
4. Rescrie expresiile care sunt utilizate prin semnele citării. Ce rol au ghilimelele?
5. Ce fel de limbaj predomină în text? Răspunde folosind exemple relevante pentru a surprinde cât mai clar atmosfera sugerată în povestire.
6. Explică rolul semnelor de punctuație și de ortografie din fragmentul:

— *Luminarea Voastră! De când cu păcatul cel de ad-hoc, n-am mai avut zi bună cu megieșul meu cel puternic, stăpânul unei Moșii foarte mari, pe care-l cunoști Măria Ta.*

- ! Formele regionale și vechi ale unor cuvinte sunt folosite de către scriitori în operele literare pentru a descrie și pentru a localiza personajele, obiceiurile, întâmplările, portul oamenilor ori pentru a le prezenta modul specific de a vorbi.

1. TEXTUL EPIC. NARATIVUL LITERAR. PERSONAJUL. MIJLOACE DE CARACTERIZARE

Amintește-ți!

Textul narativ literar implică o succesiune de evenimente relatate, astfel încât ideile, gândurile și sentimentele autorului sunt exprimate în mod indirect, într-o ordine logică și cronologică, prin intermediul personajelor și al acțiunii.

Autorul este persoana reală, care a creat și a imaginat opera.

Naratorul este vocea imaginară a autorului, care povestește faptele și descrie locurile, personajele. Există narator obiectiv (la persoana a III-a) și subiectiv (la persoana I).

Personajul este un participant la acțiune. În funcție de frecvența apariției sale în cadrul acțiunii, personajul se încadrează ca: principal/secundar/episodic/figurant, devenind uneori reprezentativ pentru o anumită tipologie umană (tipul avarului, tipul parvenitului, tipul intelectualului, tipul adolescentului etc.).

Reține!

Textul epic poate fi literar și nonliterar, prin povestirea unor întâmplări imaginare și reale, în versuri (textul epic literar) sau în proză (textul epic literar sau nonliterar).

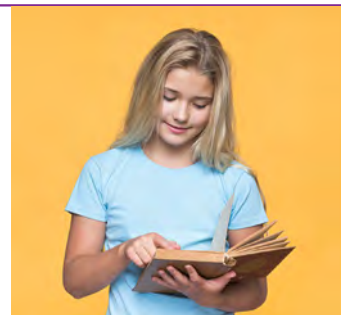
În **textul epic**, personajul literar ocupă un loc central, are trăsături fizice și morale, unele asemănătoare, altele contrastante (prin felul cum gândește, cum se poartă și cum reacționează). Personajul literar apare într-un mediu specific de viață și stabilește relații cu alte personaje.

Mijloacele de caracterizare sunt:

1. Caracterizare directă, realizată de către:
  - narator (portret);
  - personajul însuși (autocaracterizare sau autoportret);
  - celelalte personaje.

2. Caracterizare indirectă, realizată prin:
- fapte;
  - comportament;
  - felul de a vorbi (limbaj);
  - raporturile stabilite cu alte personaje;
  - dialog;
  - mediul din care provine personajul;
  - vestimentație;
  - numele personajului;
  - titlul operei;
  - gesturi etc.

Pentru a realiza caracterizarea personajului literar, vei avea în vedere:

- I. prezentarea generală;
- II. extragerea, pe rând, a trăsăturilor personajului pentru fiecare mijloc de caracterizare și justificarea lor cu secvențe din textul epic;
- III. sintetizarea aspectelor esențiale și corelarea unei valori personale cu una dintre valorile personajului (bunătatea, sinceritatea, curajul, pasiunea pentru lectură, empatia etc.);
- IV. precizarea atitudinii scriitorului în conturarea personajului.

LECTURĂ

ÎNȚELEGEREA TEXTULUI

1. Când și unde se petrec întâmplările? Transcrie sintagmele care surprind timpul și spațiul acțiunii. Ce rol au acestea în conturarea atmosferei lumii respective?

2. *Rețeaua de personaje*

Numește personajele care se concentrează în jurul acțiunii, pornind de la următoarele replici. Clasifică personajele, după importanța pe care o au în cadrul acțiunii.

- a) — *Aveți bunătate de vorbiți mai moldovenește, cucoane, să ne dumirim și noi; căci eu, unul, drept vă spun, că nu pricep nimica, păcatele mele!*
- b) — *Dar ce nevoie mare este să înțelegi tu, moșcule?*
- c) — *Sfânt să-ți fie rostul, Moș Ioane, că ai vorbit din durere (...).*
- d) — *He, he! Moș Ion Roată, prietenul și tovarășul meu cel vechi din Divanul ad-hoc, lucru negândit!*

3. Ce sugerează replicile de mai sus despre fiecare personaj? Găsește câte o trăsătură care să surprindă caracterul fiecăruia.

4. Ce alte personaje se mai pot identifica în textul-suport? Din ce categorie fac parte? Justifică-ți răspunsul, într-un enunț!

! Amintește-ți că ai studiat anterior despre personaje principale, secundare, episodice sau figurante.

5. Prezintă, pe scurt, secvențele narrative în care apar personajele identificate anterior.

6. Formulează planul simplu de idei, după o lectură repetată a textului.

7. Demonstrează, în 7-10 rânduri, că această operă literară este narativă.